



## МЕМОРАНДУМ

ЗА

### ПРЕВРЪЩАНЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО В КЛЮЧ ЗА РЕШАВАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОБЛЕМИ

Участниците в кръглата маса на тема: „Образованието – ключ за решаването на демографските проблеми“, изразяват своята загриженост от задълбочаващата се демографска криза в страната и негативните прогнози за числеността и състоянието на населението в краткосрочна и дългосрочна перспектива. Убедени сме, че решаването на демографските проблеми изискват както спешни мерки за увеличаване броя на населението, така и последователни политики за развитие на човешкия потенциал и за бързо повишаване на качеството на живота.

Обединяваме се около становището, че за да се преодолее кризата и да се пречупят очертаните отрицателни тенденции, е необходимо:

1. Политиките за преодоляването на демографската криза да станат национален приоритет.
2. Спешно да се изработи и въведе нов модел за формиране на делегираните бюджети в началните, основните, средните и в държавните висши училища. Законово да се регламентира устойчив процент от БВП за развитието на средното образование (5 %), а за висшето образование процентът ускорено да достигне европейските средни нива от 1%. При формиране на делегираните бюджети демографските ефекти да имат по-голяма тежест от икономическите, а качествените компоненти да са водещи пред количествените. Принципът „парите следват ученика/студента“ да се замени с принципа „парите следват обществената потребност“.
3. Висши училища, които осъществяват културна дейност, свързана с опазването и развитието на националната културна памет, трябва да се превърнат в обект на стимулиране от страна на държавата. Преподаването и изследването на национални проблеми са обект изключително на националната политика.
4. Да се оформи фонд за изграждане на нова инфраструктура на висшето образование, като

бъдат решени въпросите със сградите и общежитията на малките, но бързо развиващи се и иновативни университети.

5. Да провежда устойчива политика за разкриването на филиали на държавни висши училища, отговарящи на условията за високо качество, в гранични и застрашени поради демографски проблеми български региони.
6. Да се работи за изравняване на качеството на обучение и на материалните условия във всички училища, независимо от териториалното им разположение.
7. Да се въведат промени в образователното законодателство с цел по-голямо многообразие на видовете училища в прогимназиалната и гимназиалната степен, с акцент върху придобиване на професионални умения по професия или част от професия, чието практикуване ще даде възможност за работа в района на родното място.
8. Да се работи за укрепване на научния потенциал на България. В ЗВО да се определят минимални нива на заплата в ДВУ, гарантирана от държавата, за отделните академични длъжности – асистент, главен асистент, доцент и професор, като разликата между асистент и професор да е най-малко една средна заплата . Да се въведе и устойчив механизъм за финансово стимулиране на научните степени във ВУ и научните организации.
9. Да се изработи и провежда политика, която да насърчава изследвания, свързани с българския национален интерес и култура.
10. Да се предложи нов начин на студентско кредитиране, при който студентите да бъдат стимулирани да започнат работа у нас.
11. Да се преориентира целевата функция на образователната система: от предаване на знания в изграждане на умения за самостоятелен достъп до знания, тяхното интерпретиране и използване. Масовите училища да се подготвят за навлизане на изкуствения интелект като обучават учениците да комуникират ефективно с новите чатбот приложения.
12. Да се създадат работни групи с представители на заинтересованите страни и СИП на отделните институции за намиране на стратегически решения в различни области на социално-икономическия живот, относно преодоляването на демографската криза.
13. Да се намерят и прилагат ефективни механизми за включване на огромния ресурс от безработни маргинализирани общности с ниско образование в икономическия живот у нас, за да създават доход за себе си и за обществото.
14. Специално внимание да се обърне на работата с децата със специални потребности и връзката между семейството и училището.
15. Преди приемането на всеки стратегически документ за развитие предварително и задължително да се изисква оценка на въздействието върху демографската среда, като задължителен хоризонтален принцип, който трябва да бъде спазван и наблюдаван.

16. Да се въведат мерки за целенасочена работа с изоставащи, но и талантиливи ученици с акцент върху разширяване на договорните финансови механизми - стипендии срещу договор за работа, договор с висше училище за подготовка на кадри с знания и умения, необходими за регионалния трудов пазар.
17. Да се прилага целенасочена политика във висшето образование за привличането на студенти от българската диаспора. Субсидирана от държавата първа година на допълнително усвояване на български език и литература
18. Да се приеме мораториум срещу закриването на държавни и общински образователни и научни институции. В областта на прведучилищното и училищно образование се променят критериите за маломерна паралелка и се подпомага пътуването на учители до отдалечени и гранични райони и такива със затихващи функции. А във висшето – се замрази действието на неактуалната за българските условия Карта на висшето образование.
19. Нови условия за прием на чуждестранни студенти от трети страни с осигуряване на допълнителни средства за подготовка по български език.
20. Да се обсъди промяна в системата на средното образование, при която се прекратява пътуването на децата и учениците до 10-годишна възраст до отдалечено училище. Система от стимули да позволи пътуване на учителите до децата, а не на децата до учителите.
21. Да се приеме национална програма за повишаване квалификацията на преподавателите в университетите и учителите, за да могат да отговарят на новите изисквания за ползване на информационно-комуникационни технологии, дигитална раница, STEM обучение в училищата и практико-приложна насоченост на университетските програми.
22. Да се приемат мерки за „задържане“ на талантите в родината ни и за привличането им в работа за национални цели, когато са се установили на работа извън страната.
23. Да се разработи и последователно да се прилага бюджетно обезпечен социален пакет за подкрепа на учители, които желаят да работят в училища, разположени в отдалечени и трудно достъпни райони – жилища, комунални разходи, специфични трудови възнаграждения и др.
24. Да се променят учебните програми по Български език и литература и по История от I до XII клас, за да се преодолеят натрапените в тях политически пристрастия, а също и академичният стил, на който се преподава.

Организаторите и участниците във форума изразяват своята готовност да съдействат на отговорните институции като участват в процесите на генериране на идеи, формулиране на решения и разработване на стратегически документи, целящи преодоляването на демографската криза, в т.ч. и чрез мерки за усъвършенстване на образователната система у нас.